

Arastırma Makalesi

Türk Atasözlerinde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri

Erikson's Psychosocial Stages of Development in Turkish Proverbs

Esin ÖZER

Dr.Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı

eozer@adu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-1896-7362>

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
14.03.2022	15.05.2022

Öz

Erik Erikson (1902-1994) tarafından geliştirilen "Psikososyal Gelişim Kuramı"nda, bireyin kişilik gelişiminde hem sosyal çevre hem de doğuştan getirilen biyolojik temelli özelliklerin önemli rol oynadığı vurgulanmaktadır. Bireyin temel kişilik özelliklerinin gelişimi, sekiz gelişim dönemi şeklinde, tüm yaşam boyunca devam etmekte ve her bir gelişim dönemi, kendine özgü farklı gelişimsel özellikleri içermektedir. Psikososyal gelişim dönemlerinde öne çıkan temel özelliklerin Türk atasözleri bağlamında incelenerek, alan yazına katkıda bulunulması amaçlandığı bu çalışmada gelişim dönemleri, her bir dönemde öne çıkan özellikler hakkında bilgi verilmiş ve Türk atasözlerinin bu özelliklerle olan bağlantısı incelenmiştir. İçerik analizine dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmada, Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü veritabanında yer alan atasözleri çalışmaya alınmıştır. Gelişim dönemlerindeki önemli özellikleri ve gelişimi etkileyen faktörlere vurgu yapan 389 atasözü tespit edilmiştir. 131 atasözünü en fazla yoğunlaşmanın 4'üncü dönem olan başarıya karşı yetersizlik döneminde, daha sonra 61 atasözünü, 5'inci dönem olan kimlik kazanmaya karşı rol karmaşası döneminde olduğu dikkati çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Danışmanlık, Atasözleri, Kişilik gelişimi, Erikson, Psikososyal Gelişim Dönemleri,

Abstract

In this study, which aims to examine the "Psychosocial Development Theory" developed by Erik H. Erikson within the scope of proverbs, information was given about the psychosocial development periods and the connection of Turkish proverbs with Erikson's psychosocial development period characteristics was evaluated. In this study based on content analysis, the proverbs in the Turkish Language Association Proverbs and Idioms Dictionary database were compiled by associating with the characteristics of Erikson's psychosocial development periods and included in the study by considering their meanings. In the study, many proverbs that support the prominent features in Erikson's "Psychosocial Development Periods" were found in Turkish proverbs.

389 proverbs have been identified, emphasizing the important characteristics of the developmental stages and the factors affecting the development. It is noteworthy that the highest concentration with 131 proverbs is in the period of success versus inadequacy, which is the 4th period, and then in the period of identity versus role confusion, which is the 5th period with 61 proverbs.

Key Words: Psychological Counseling, Proverbs, Personality Development, Erikson, Psychosocial Stages of Development

1. Giriş

Her bir toplumun kültürü, kendine özgü özelliklere sahiptir ve bu özellikler, o toplumu diğer kültürlerden ayırmaktadır (Gürel ve Çetin, 2020). Atasözleri dilin ustaca kullanıldığı söz kalıplarıdır ve

Önerilen Atf /Suggested Citation

Özer, E.,2022 Türk Atasözlerinde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 57(2), 1054-1076.

güzel tespitler, dikkat çekici nokteler, ince alaylar, kimi zaman da sert taşlamaları içeren zengin bir yapıya sahiptir. Atasözleri içerdiği benzetmeler, söz sanatları ve etkileyici anlatımlarıyla ulusların keskin zekalarını, geniş hayal güçlerini ve ince duygularını yansıtmaktadır (Aksoy, 1998).

Erik H. Erikson (1902-1994) tarafından geliştirilen “Psikososyal Gelişim Kuramı” bireyin gelişiminin, psikolojik, sosyal ve kültürel faktörlerin etkileşimlerinin ortak ürünü olarak tanımlanması, kişilik gelişimindeki genetik ve sosyal çevre ilişkisine verilen önem ve “Yaşam Boyu Gelişim” in vurgulandığı ilk kuram olması yönüyle uzun yıllardan beri araştırmacıların dikkatini çekmektedir (Gürses ve Kılavuz, 2011).

Yapılan bu çalışmada, Erikson’un psikososyal gelişim dönemlerinde öne çıkan temel özelliklerin Türk Atasözleri bağlamında incelenerek, alan yazına katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde Erikson’un “Psikososyal Gelişim Kuramı” ve kuramda önemli bir yere sahip olan “Psikososyal Gelişim Dönemleri” ile ilgili bilgi verilmiştir. Çalışmanın diğer bölümünde, Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü (2021) veritabanında yer alan atasözleri, gelişim dönemlerinde öne çıkan özelliklerle olan ilişkisi açısından incelenmiştir.

2. Erikson’un Psikososyal Gelişim Kuramı ve Psikososyal Gelişim Dönemleri

Erikson bireyin kişilik gelişiminde hem sosyal çevrenin hem de biyolojik temelli doğuştan getirilen bazı özelliklerin rolü olduğunu, bireyin temel kişilik özelliklerinin sadece yaşamın ilk yıllarına bağlı olmadığını, bireyin kişilik gelişimini farklı psikososyal evreler içerisinde, tüm yaşamı boyunca devam ettirdiğini ifade etmiştir (Erikson, 1984). Erikson’un Psikososyal Gelişim Kuramı’nda, bireyin gelişimi; psikolojik, sosyal ve kültürel faktörlerin etkileşimlerinin ortak bir ürünü olarak tanımlanmakta, kişilik gelişiminin genetikle birlikte sosyal çevre ile ilişkiler sonucunda şekillenen ve yaşam boyu süren bir süreç olarak kabul edilmektedir (Erikson, 1968; 1980). Erikson, Psikososyal Gelişim Kuramını, “aşamalı oluşum (epigenetik) ilkesini” temel alarak oluşturmuştur. Erikson’a göre aşamalı oluşum ilkesi, bireyin psikolojik ve sosyal gelişimine uyarlanabilen bir yapıdadır ve kişilik gelişimi arka arkaya gelen sekiz aşamada gerçekleşmektedir. Her evrede bir olumlu, bir de olumsuz duygu oluşmaktadır. Birbirine karşıt iki duygu arasında yaşanan çatışma, o evreye özgü bunalımın odağını oluşturmakta ve evrenin sonuna doğru hangi duygunun üstünlük kazanacağı belirginleşmektedir (Dereboy, 1993). Birey her bir gelişim döneminde, farklı bir çatışma veya karmaşa ile karşı karşıya kalmaktadır. Karşılaşılan çatışmalarla başa çıkılabilmesi; bireyin daha sonraki gelişim dönemlerinde kullanabileceği kaynakları oluşturması ve sağlıklı bir kişilik gelişimini sağlaması yönünden de oldukça önemlidir. Erikson, bireyin herhangi bir dönemde yaşadığı çatışmalarla başa çıkabilmedeki başarısızlık durumunun, daha sonraki dönemlerde telafi edilebildiğini ve uygun çevresel koşullar sağlandığında bireyin kişilik gelişimi üzerindeki olumsuz izlerinin silinebileceğini belirtmiştir (Erikson, 1984). Erikson’un kişilik gelişimi ile ilgili geliştirdiği bu sekiz psikososyal gelişim dönemleri şunlardır:

2.1. Temel Güven Duyusuna Karşı Güvensizlik Dönemi (0-1 Yaş)

Erikson’a (1968) göre, bireyin psikolojik açıdan sağlıklı olabilmesi için “temel güven duygusu”nun kazanılması oldukça önemlidir. Temel güven duygusu, yaşamın ilk yıllarındaki deneyimlerden elde edilen, içinde yaşanan dünya ve diğer insanlara ilişkin tutumlardır. Yaşamın ilk yılında beslenme, sevilme, ilgi görme, okşanma gibi bebeğin temel ihtiyaçlarının doyurulması çocuğun içerisine doğduğu dünyaya karşı güven duymasına yol açmaktadır. Bu güven duygusu ilerleyen yaşlarda sosyal ilişkilerini de olumlu yönde etkilemektedir.

2.2. Bağımsızlığa Karşı Kuşku Duyma Dönemi (1-3 Yaş)

Birinci yılını dolduran çocuk artık yürüyebilmekte, çevresini keşfetmekte ve kendine yönelik kişisel kontrolü artmaktadır (Yeşilyaprak, 2020). Birinci yılını dolduran çocuk artık yürümeye ve çevresini keşfetmeye başlamıştır. Yürümekle birlikte bağımsızlığını ilan eden çocuk bizzat kendisi tarafından yapılabilecek hareketleri de keşfetmeye çalışmaktadır.

2.3. Girişimcilik Duyusuna Karşı Suçluluk Duyma Dönemi (3-6 Yaş)

Bu dönemde çocuk, sahip olduğu becerileri sergileme ihtiyacı hissetmektedir ve yeni keşifler için daha girişimci bir role büründüğü dikkati çekmektedir Anne-babalar, çocuktaki girişimci duyguları destekler bir tutum içerisinde bulunmalı, çocuklara koşup atlayabildikleri, oyunlar oynadıkları ortamlar

hazırlamalıdır. Çünkü çocuklar kendi kimliklerini; yapıp başarabildikleri şeylerle tanımlamaktadır. Anne babalar, çocuklardaki bu doğal girişimciliği görmezden gelirse veya şiddet vb. bir yolla cezalandırırsa, çocuk, yaptığı şeyin yanlış olduğuna inanarak kendisini suçlu hissetmeye başlayabilir (Erikson, 1984).

2.4. Başarıya Karşı Yetersizlik Duygusu Dönemi (7-11 Yaş)

Okula başladığı döneme denk gelen bu süreçte, çocuğun sosyal çevresinde de bir genişleme meydana gelmektedir. Sadece ailesi değil, okul arkadaşları ve öğretmenleri de çocuk üzerinde etkili bir hale gelmektedir. Girdiği bu yeni çevreye (okula) uyum sağlamaya çalışan çocuk; akademik ve sosyal açıdan fark edilmeyi, çevresindekiler (aile, öğretmen vb.) tarafından takdir edilmeyi beklemektedir (Erikson, 1968). Çocuk gerek akademik gerekse sosyal açıdan gösterdiği başarılarına yönelik olumlu bir geribildirim alırsa davranışlarını daha da pekiştirmekte; kendisine yönelik yıkıcı eleştiri ve beğenilmeme gibi olumsuz geribildirim durumunda, kendinin değersiz olduğuna inanarak aşağılık duygusu geliştirebilmektedir.

2.5. Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası (11-17 Yaş)

Ergenlik ve yetişkinlik dönemleri arasındaki bu dönemde, birey bu dönemde kendini keşfetme süreci içerisine girmekte, benlik tasarımı oluşturma çabasına girmekte, kim olduğu, gelecekte nasıl biri olacağı ile ilgili bir sorgulama süreci yaşamakta ve soruların cevabını ararken akran gruplarından da oldukça etkilenmektedir (Senemoğlu, 2005).

Beşinci dönemde, ergen, kendisinin karşılaştığı seçenekler içerisinde, kendini en iyi tanımlayan değer, yaşam tarzı, inanç ve meslek seçimini yapmak için çaba göstermektedir (Özgüngör ve Kapıkıran, 2011). Kimlik kazanmanın ön plana geçtiği bu dönemde, başarılı kimlik kazanmış olmanın en önemli göstergesi sorumluluk duygusudur. Kimlik gelişimi, ayrıca, diğer bireylerle kurulan ilişkilerdeki sürekliliği, kendine yönelik güveni ve hedeflediği somut amaçlarına ulaşabileceğine, başarabileceğine dair artan bir inancı da temsil etmektedir (Erikson, 1980).

2.6. Yakınlığa Karşı Yalnızlık Dönemi (17-30 Yaş)

Genç yetişkinlik olarak da bilinen bu dönemdeki birey, kimliğini bulmuş bir şekilde ve ne istediğini bilerek, yeni arkadaşlıklar, dostluklar ve karşı cinsle güçlü ilişkiler kurabilir. Evlilik ve iş hayatı oldukça önem kazanmıştır. Yakınlık kurmakta sıkıntı yaşayan birey yalnızlaşabilir ve kendini terk edilmiş hissedebilir (Erikson, 1964).

2.7. Üretkenliğe Karşı Duraklama Dönemi (30-60 Yaş)

Birey, bu dönemde kendinden sonraki nesil için üretkenliği, verimliliği artırıcı hedefler geliştirmektedir (Erikson, 1964). Bu aşamada birey üretken, verimli ve yaratıcı olmanın doyumunu yaşamakta ve gelecek nesillere olumlu katkıda bulunmak için çaba göstermektedir.

2.8. Benlik bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk Dönemi (60-)

Bireyin bu dönemdeki mutluluğu ve başarısı, bu evreye gelene kadar geçirmiş olduğu dönemlerdeki mutluluk ve başarısıyla, söz konusu bu dönemdeki yaş ve yaşa bağlı, fiziksel, ruhsal ve çevresel değişikliklerle yüzleşmesine bağlıdır. Bu dönemde geçmiş yaşantının üzerinde düşünülmesi ve bundan olumlu bir sonuç çıkartılması (hoşnutluk) ya da kişinin yaşamının iyi yaşanmamış olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Yaşlı yetişkin, daha önceki dönemlere ilişkin olumlu bir bakış açısına sahipse, geçmişine dönüp baktığında ortaya çıkan düşünceler ve anılar “yaşanmış” bir yaşam olarak kabul edilmekte ve yaşlı yetişkin memnuniyet hissetmektedir. Bu memnuniyet ne kadar yüksekse, benlik bütünlüğünün sağlanması da o denli yüksek olmaktadır (Santrock, 2015).

Atasözleri geniş halk kitlelerinin yüzyıllar boyunca geçirdikleri deneyimlere dayanan ve benimsenmiş, kimin tarafından söylendiği belli olmaksızın ağızdan ağıza dolaşan ve yönlendirici, yol gösterici işleve sahip, az kelime ile çok anlam ifade eden kültür unsurlarıdır. Ayrıca geçmişten günümüze gelen, uzun tecrübeleri ve gözlemleri temel alarak kısa ve özlü öğütler veren atasözleri, bir kültürün düşünme şeklini ve olaylar karşısındaki tutum, algı ve davranış biçimlerini açıklaması yönüyle de önemli bir role sahiptir (Tanrikulu, 2011). Atasözleri, aile üyeleri arasında ve okulda bir araç olarak da kullanılabilirliği yönüyle oldukça işlevseldir. Söz konusu işlevlerinden dolayı atasözleri, psikologlar,

eğitimciler, tarihçiler, din eğitimcileri, avukatlar, reklamcılar, yönetim danışmanları gibi farklı alanlardaki uzmanlar tarafından da kullanılmaktadır (Aşılıoğlu ve Üner, 2020).

Alanyazında Türk atasözlerinde, iletişim olgusu ve sosyo-kültürel çıkarımlarının (Bekiroğlu, 2014), girişimciliğin (Küçük, 2015), eğitsel değerlerin (Aşılıoğlu ve Üner, 2020), insan haklarının (Gülpınar, 2016), çocukluk (Kunduracı, 2020; Hamşioğlu, 2020), yaşlılık (Çetin,2020), salgın hastalıklardan ve etkilerinden korunma (Kızıldağ, 2020), eğitim (Saban, 2014) gibi farklı kavramların önemi ile atasözlerinin psikoterapide kullanımına yönelik (Uslu, 2015) farklı çalışmalar yer almaktadır.

Bu araştırma kapsamında yapılan alanyazın taramasında Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemlerini, Türkiye Türkçesi Atasözleri bağlamında ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Elde edilen sonuçlardan araştırmacıların, eğitim ve psikolojik danışmanlık alanındaki ilgililerin yararlanması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, kültürümüzün temel öğelerinden biri olan atasözleri bağlamında, Erikson'un Psikososyal dönemlerindeki gelişim özellikleri ve gelişimi etkileyen etkili faktörlere yapılan vurgulamaların incelenmesidir.

Bu temel amaç doğrultusunda, cevap aranan alt araştırma sorusu şu şekilde belirlenmiştir: Türk atasözlerinde açığa çıkan, her bir “psikososyal gelişim dönemi”nde öne çıkan özellikler ve dönemlerdeki önemli faktörler nelerdir?

3. Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli

Türkçede yer alan tüm atasözleri, araştırmanın genel evreni oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evreninde, Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından hazırlanan¹ “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” isimli eserde bulunan atasözleri yer almaktadır. TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, akademisyenlerden ve uzmanlardan oluşan Türk Dil Kurumu Elektronik Dil Yayıncılığı Araştırma ve Uygulama Çalışma Grubu tarafından genel ağ ortamına aktarılan ve 21 Mayıs 2009 tarihinde, Kars'ta düzenlenen II. Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı'nda kullanıma açılan bir eserdir. Türk dili üzerine akademik araştırmalar ve çalışmalar yapan Türk Dil Kurumu içerisinde yer alması, akademik çevreler tarafından kabul görmesi ve geniş bir veri tabanına sahipliği nedeniyle çalışma evrenini güçlü bir şekilde temsil edebileceği düşünülmüştür.

Yapılan çalışmada yer alan atasözleri, Türk Dil Kurumu'nun ağ sayfasında bulunan atasözleri ile sınırlıdır. Türk Atasözlerinde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri konulu çalışma; derleme çalışması niteliğindedir. Anket, mülakat, deney vb. yöntemler kullanılarak katılımcılardan veri toplanılmaması nedeniyle etik kurul izni gerekmemektedir.

3.2. Çalışma Materyali

İçerik analizine dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmanın ilk aşamasında, Türk Dil Kurumu Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü veritabanında (2.396 atasözü, 11.209 deyim) yazım ve anlam bakımından tarandığı yer alan atasözleri, araştırmacı tarafından taranarak gelişim dönemlerinin özelliklerine yönelik iletilere sahip olan atasözleri belirlenmiştir. Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri” içerisindeki, döneme özgü özellikler ve gelişimdeki önemli faktörler (çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı olunması, başarı, yeteneklerini fark etmek, desteklemek, motive etmek vb. gibi) anahtar kelime veya kelimeler olarak taratılarak, çalışmaya dahil edilmiştir. Sözlükte bazı atasözleri gerçek anlamlarıyla, bazıları da mecazi anlamlarıyla yer almaktadır.

Atasözlerinin sınıflandırılması ve yorumlanması sürecinde” metaforik analiz” ya da “anlamsal uyarılma” metodu kullanılmıştır. Bu yaklaşımla, çeşitli alanlara ait atasözlerinin “işlevleri” (atasözlerinde vurgulanan anlamlar) kullanılarak dönemlere uyarlanmıştır (Saban, 2014).

İlerleyen aşamada, atasözleriyle ilgili yapılan sınıflandırmaların ve yorumlandırmaların geçerliği ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Türkçe Öğretmenliği, Türk Dili ve Edebiyatı alanında uzmanlaşmış üç öğretim üyesinin görüşleri alınmıştır. Alan uzmanlarından, Türk atasözlerinin, gelişim dönemlerindeki önemli özelliklerle olan benzerliği, dönemlerde etkili olan

¹Ayrıntılı bilgi için bkz : <https://www.tdk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 20 Mart 2022

faktörleri yansıtması, anlam bütünlüğü hakkında görüş belirtmeleri istenmiştir. Uzmanların dönemlerdeki özellikler ve etkili faktörlerle ilgili bir ileti içermediğini belirttikleri atasözleri araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Verilerin çözümlenmesi geriye kalan atasözleri incelenerek yapılmıştır. Sonraki aşamada, psikososyal dönemlerin özellikleri ile ilgili olan atasözleri, sekiz gelişim dönemi ve bu dönemlerde öne çıkan özelliklerle gösterdiği paralellikler altında sınıflandırılarak yorumlanmıştır.

4. Bulgular

Bu bölümde, Tablo-1’de yer alan, Erikson’unpsikosozyal gelişim dönemleriyle ilişkili bulunan ve bu çalışmada incelenen 389 atasözü, bireyin gelişim dönemlerine göre analiz edilerek yorumlanmıştır.

Tablo 1. Erikson’un Psikososyal Gelişim Dönemleri ile İlgili 389 Atasözünün Dönemlere Göre Dağılımı

Dönem	Dönem Adı	Dönemi Temsil Eden Atasözü Sayısı
Birinci Dönem	Temel Güven Duygusuna Karşı Güvensizlik Dönemi	49
İkinci Dönem	Bağımsızlığa Karşı Kuşku Duyma Dönemi	14
Üçüncü Dönem	Girişimcilik Duygusuna Karşı Suçluluk Duyma Dönemi	24
Dördüncü Dönem	Başarıya Karşı Yetersizlik Duygusu Dönemi	131
Beşinci Dönem	Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası	61
Altıncı Dönem	Yakınlığa Karşı Yalnızlık Dönemi	47
Yedinci Dönem	Üretkenliğe Karşı Duraklama Dönemi	40
Sekizinci Dönem	Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk Dönemi	23
Toplam		389

4.1. Birinci Dönem: Temel Güven Duygusuna Karşı Güvensizlik Dönemi (0-1 Yaş)

Bebeğin, doğumunu izleyen ilk aylardan itibaren, kendini dış dünyadaki varlıklardan ve insanlardan ayrı bir varlık olduğunu fark etmeye başlaması, içine geldiği bu dünyada kendini güven içinde hissetme ihtiyacı sonucunu getirmektedir. Bebeğin anne-babası, ya da onların yerine bebeğe bakım veren kişiler tarafından bebeğin beslenmesi, ilgi gösterilmesi, sevilmesi, rahat ettirilmeye ve güvenliğinin sağlanmasında bir tutarlılık ve özen gösterilmesinin önemi (Yeşilyaprak, 2020) atasözlerinde de dikkati çekmektedir. Birinci dönemi temsil eden atasözleri Tablo-2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Temel Güven Duygusuna Karşı Güvensizlik Dönemi Temsil Eden Atasözleri

S. N	Dönemde öne çıkan özellikler	Türk Atasözleri
1	Bebeğin anne-babası, ya da onların yerine bebeğe bakım veren kişiler tarafından bebeğin beslenmesi, ilgi gösterilmesi, sevilmesi, rahat ettirilmeye ve güvenliğinin sağlanmasında bir tutarlılık ve özen gösterilmesinin önemi	-Acıkan yanağından, susayan dudağından belli olur, -Çocuğu yemek büyütmez, sevinç büyütür -Yavru kuşun ağızı büyük olur, -Kuş kuşken balasından ayrılmaz, -Aç ayı oynamaz, -Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur, -Dilsizin dilinden anası anlar, -Ağacı besleyen toprak, toprağı besleyen yaprak. - Çocuk küçük ekmek diye ağlar, değirmenci su diye ağlar,

		- Ayı çocuklarını büyütmüş, duru su içmeye vakti olmamış, - Anam, babam, kesem! Elimi soksam, yesem, -Aça dokuz yorgan örtmüşler, yine de uyumamış, -Atına bakan, ardına bakmaz, - Ağanın gözü ineği semiz eder, - Açık ağız aç almaz, - Göz gördüğünü, ağız yediğini ister, - Çocuk ağlar, derdi çörek.
2	Çocuğun psikolojik ihtiyaçlarına duyarlı olunması ve giderilmesinin önemi	- İt ekmeğe tamah eder, çocuk sevgiye. - Kalpten kalbe yol vardır. - Mart'ta sürmez, eylülde ekmezsen, sabanı bırak. - Acındırırsan arsız olur, acıktırırsan hırsız olur. - Anasının kucağında uyuyan çocuğun yüreği yağlanır. - Çocuğunun gözyaşını silmeyen onunla birlikte ağlar. - Eğreti kuyruk tez kopar. - Her kuş yuvasına sığmır. - Can ciğerden tatlıdır. - Her kuzu anasına gider. - Ana ile kız, helva ile koz. - Çocuğun aradığı anne, koyunun aradığı gece. - Çocuk büyütme, taş kemirmek. - Çocuğu şefkat büyütür, kârı kar büyütür. - Dut kurusu ile çocuk aldatılmaz. - Kız anasını, inek danasını bilir.
3	Ailenin gelecek kuşakların eğitimindeki önemi	- Ağaç yaşken eğilir. - Çocuk çamur; ana, çamur ustasıdır. - Atalar sözünü tutmayanı yabana atar. -Ağaca çıkan keçinin dala bakan oğlağı olur.
4	Çocuğa verilecek destek	- Öksüz kuzu toklu olmaz. - Ağaç kökünden yıkılır. - Analı kuzu kınalı kuzu. - Dört göz bir evlat içindir. - Her koyun kuzusuna meler. - Anadan olur daya, hamurdan olur maya. - Ağaç, ağaç içinde yetişir.
5	Ailenin gelecek kuşaklara imkân sağlaması	- Kanatsız kuş uçmaz. - Arpa eken, darı biçmez. - Ne doğrarsan aşına, o çıkar karşına. - Ne ekersen, onu biçersin.
6	Bebeğe yönelik sevgi dolu ve tutarlı yaklaşım	- Sen seversen oğlunu, o da sever oğlunu.

4.2. İkinci Dönem: Bağımsızlığa Karşı Kuşku Duyma Dönemi (1-3 Yaş)

Bu dönemde, yürümeyi ve konuşmayı öğrenmiş olan çocuk kısmen de olsa bağımsız hareket edebilmekte, özerk bir şekilde davranabilme yeteneği geliştirmektedir. Erikson'un bu psikososyal gelişim döneminde, öne çıkan bir özellik olan "Özerklik" kavramıyla paralellik içinde olan atasözlerimiz bulunmaktadır. Çocuğun özerk davranışlarda bulunmasına izin verilmemesi, girişimlerinin engellenmesi ve anne baba tarafından aşırı korumacı tutum gösterilmesi çocuğun gelişimini engellemektedir (Burger,2006). Atasözlerimizde çocuğa çok aşırı korumacı ve kollayıcı bir tutum sergilenmemesi gerektiği belirtilmektedir. İkinci dönemi temsil eden atasözleri Tablo-3'de yer almaktadır.

Tablo 3. Bağımsızlığa Karşı Kuşku Duyma Dönemi (1-3 Yaş)

S.N	Dönemde öne çıkan özellikler	Türk Atasözleri
1-	Özerklik kavramı	- Çocuk düşse kalka büyür. - Emeklemeden yürünmez.
2	Çocuğun kendi istedikleri doğrultusunda girişimlerde bulunması	- Kendi düşen, kendi kalkar. - Kendi düşen ağlamaz. - Çekişmeden pekişilmez.
3	Yapmak istediklerini kendi başına yapmak konusundaki ısrarcı tutumu	- Kurda "ensen neden kalın? demişler:" İşimi kendim görürüm de ondan demiş.
4	Özerk bir şekilde davranabilme yeteneği	- Her düşüş bir öğreniştir. - Adam yanıla yanıla, pehlivan yenile yenile. - Adam yenilmekle marifetli olur, yanılmakla alim.
5	Çocuğa aşırı korumacı ve kollayıcı bir tutum sergilenmemesi gerektiği	- Sandığına olmaz, sakındığına olur. - Esirgenen göze çöp batar. - Dağda bağın var, yüreğinde dağın var.
6	Çocuk kendi davranışlarından kuşku duyabilmekte, yapıp başarabileceğine dair çelişki geliştirebilmekte	- Toy iken oynamayan at olamaz. - Baskıdaki altından, askıdaki salkım yeğdir.

4.3. Üçüncü Dönem: Girişimcilik Duygusuna Karşı Suçluluk Duyma Dönemi (3-6 Yaş)

Bu dönem içerisindeki (üç ve altı yaş arasındaki çocuk) motor becerilerinin de gelişmesiyle çocuk daha da hareketlenmekte ve bağımsız bir şekilde hareket edebilmektedir. Ana- babaların ve öğretmenlerin çocukta artan merak duygusundan kaynaklanan sorularına uygun yanıtlar vermeleri ve bilgiye erişim yolları noktasında rehberlik etmeleri beklenilmektedir (Yeşilyaprak, 2020).

Çocuklar diğer çocuklarla etkileşime daha çok girdikçe sosyal bir dünyada yaşamının zorluklarıyla da karşılaşmaktadır. Oyun, çocuğun en doğal öğrenme yoludur. Oyunlar ve sosyal etkinlikler düzenlemeyi öğrenmiş çocuklarda girişkenlik duygusu gelişmekte, hedef belirleme ve zorluklarla başa çıkmayı öğrenmek, başarıma isteği ve amaç duygusu oluşmaktadır (Burger, 2006).

Çocuk, üçüncü dönemde yeni deneyimler ve gerçekleştireceği etkinlikler vasıtasıyla, hedef belirleme ve bir amaç oluşturma yeteneğini kazanmaktadır. Bu dönemde çözümlenemeyen çatışmalar, çekingenliğe ve kişiselleştirilmiş suçluluk duygusuna neden olabilmektedir (Özgüngör ve Kapıkıran, 2011).

Atasözlerinde, gelecek kuşakların eğitiminde ailelere önemli görevler yüklenmektedir; çünkü çocuklar ilk eğitimlerini genellikle ebeveynlerinden almaktadır. Çocuk yetiştirirken çok hassas davranılmalı,

çocuktaki girişimci duyguları destekleyici bir tutum içerisinde olunmalıdır (Erikson, 1984). Üçüncü dönemi temsil eden atasözleri Tablo-4’de yer almaktadır.

Tablo 4. Girişimcilik Duygusuna Karşı Suçluluk Duyuma Dönemini (3-6 yaş) Temsil Eden Atasözleri

S.N	Dönemde öne çıkan özellikler	Türk Atasözleri
1	Çocuğun daha da hareketlenmesi ve bağımsız bir şekilde hareket etmesi	Çocukluk gibi sultanlık olmaz.
2	Merakın artması	- Kuş kanadıyla, insan merakıyla uçar. - Olta yemi merak olanın kovanı dolu olur. - İnsan anadan, başları meraktan doğar.
3	Ana- babaların ve öğretmenlerin rehberliği	- Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek (sormamak) ayıp.
4	Çocukların soru sormalarının desteklenmesi	- Sora sora Bağdat bulunur. - Soran dağları aşmış, sormayan düz yolda şaşırılmış. - Sorucu ol ki bilici olasın.
5	Çocuğun girişim duygusunun belirginleştirilmesi	- Acemi marangozun talaşı, tahtasından çok olur. - Çocuk nerede, pasak orada. - Aç aman bilmez, çocuk zaman bilmez.
6	Oyunun çocuk için önemi	- Abdal düğünden, çocuk oyundan usanmaz. - Toy iken oynamayan at olamaz. - Oğlan yemiş oyuna, çoban yemiş koyuna.
7	Başarma isteğinin gelişmesi	Çocuk büyür akıllanır, kamış büyür şekillenir.
8	Gelecek kuşakların eğitiminde ailelerin önemi	- Çocukluğunu bilmeyen, çocuğu ile düzenlik edemez. -Karpuz kökeninde büyür.
9	Çocuklar kendi kimliklerinin yapabildikleri ve başarabildikleri şeylerle tanımlanması	- Bugünün küçüğü, yarının büyüğü. - Bilmiyorsan adama sor, adam yoksa çocuğa sor. - Çocuktan al haberi. - Çocuk çocukluğunu, kış kışlığını yapar. - Dediğim dedik, çaldığım düdüğü.
10	Çocuğun doğal girişimciliğinin görmezden gelinmesi	Çocuktu, kıyamadım; büyüktü, yenemedim.
11	Çocuğun cezalandırılması	Söylenme yüz­süz edersin, dövme arsız edersin, saklama hırsız edersin.

4. Dördüncü Dönem: Başarıya Karşı Yetersizlik Duygusu Dönemi (7-11 Yaş)

4. dönem, çocukların, bir önceki girişimcilik döneminde elde ettikleri amaç duygusu eşliğinde, zihinsel olarak özgürce hareket etmelerine yardımcı olabilecek yeteneklerini ve becerilerini araştırdıkları bir keşif dönemidir (Özgüngör ve Kapıkıran, 2011)

Erikson'un bu dönemi için oldukça önemli olan; bireysel farklılıklara saygı gösterilmesi, öğrencide etkili bir öğrenme oluşturabilmek için gerekli bileşenler (öğrenme ve öğretme yöntemlerinin önemi, öğretmenin nitelikleri, öğrenciye yönelik tutum ve olumlu geribildirim önemi, öğrencinin aktif olması, azimli olmak, öğrencinin motive edilmesi, öğrencinin yetenekleriyle paralel etkinliklere yönlendirilmesi, güdülenme gibi temel faktörler atasözleri içinde yer almaktadır. Dördüncü dönemi temsil eden atasözleri Tablo-5'de yer almaktadır.

Tablo 5. Dördüncü Dönem: Başarıya Karşı Yetersizlik Duygusu Dönemi (7-11 Yaş) Temsil Eden Atasözleri

S.N	Dönemde öne çıkan özellikler	Türk Atasözleri
1	Çocuğun hayatındaki yeni yaşantılara uyumda başlangıçta yaşayabileceği zorluk	- Soğanın acısını yiyen bilmez, doğrayan bilir. - Minareyi yaptırmayan yerden bitti sanır. - Babasından mal kalan, merteği içinden bitmiş sanır.
2	Öğrenme süreci	- Merdiven ayak ayak çıkılır. - İki ölç, bir biç. - Sebepsiz kuş bile uçmaz. - Rüzgârın önüne düşmeyen yorulur. - Doğru bilinmeyince eğri bilinmez. - Herşeyin vakti var, horoz bile vaktinde öter.
3	Öğrenme için ön hazırlığın önemi	- Ekmeğin büyüğü, hamurun çoğundan olur. - Azıksız yola çıkanın gözü el torbasında kalır.
4	Öğrenme sürekliliği	- Bir vuruşla ağaç devrilmez. - Damlaya damlaya göl olur. - Elime ne döktün ki, yüzüme ne süreyim. - Bilmemek ayıp değil, öğrenmemek ayıp.
5	Öğrenmede sabır	- Sabreden derviş muradına ermiş. - Sabır acıdır, meyvesi tatlıdır.
6	İş yapma yöntemin önemi	- Araba ile tavşan avlanmaz. - Aksak eşekle yüksek dağa çıkılmaz. - Yol bilenle yürüyen, yorulmaz. - Örnek her zaman kaideden daha faydalıdır. - Yol ile giden yorulmaz. - Avcı ne kadar av bilse, ayı o kadar yol bilir. - Ata et, Aslan'a ot atılmaz. - Çürük iple kuyuya inilmez.
7	Detaylarda boğulmak	- Rahvan at kendini yorar. - Kuru gayret, çarık eskidir.
8	Öğrenme sürecinde aktifliğin önemi	- Akarsu çukurunu kendi kazar. - El eliyle yılan tut, onu da yalan tut. - Sana vereyim bir öğüt, kendi ununu kendin öğüt.

		- Her koyun kendi bacağından asılır.
9	Öğrenme sürecinde bireyselliğin önemi	- Tırnağın varsa başını kaşı.
10	Öğrenmede bütünü görmek	Düş uykudan sonra gelir.
11	Öğrencinin sosyal ve ruhsal gelişimin desteklenmesi	- Kanatsız kuş uçmaz. - Bağlı koyun yerinde otlar. - Gökten ne yağdı da yer kabul etmedi. - Tek kanatla kuş uçmaz. - Acıklı başta akıl olmaz.
12	Öğrenme sürecinin kazanımları	- Ne ekersen onu biçersin. - Yumurtlayan tavuk, bağırğan olur. - Çalışan eşeğin boynu, boğazı boncuklu olur. - Yavuz at yemini, yavuz it ününü kendi artırır.
13	Öğrenmenin gerektirdiği emek ve çabanın önemi	- Bir vuruşla ağaç devrilmez. - Bağa bak, üzüm olsun, yemeye yüzün olsun. - Emek olmadan yemek olmaz. - Lokma (bile) çiğnenmeden yutulmaz. - Demir ne kadar sert olsa da, ateş onu yumuşatır. - Çanağa ne doğrarsan kaşığında o çıkar. - Gayrete dağlar dayanmaz. - Tekkeyi bekleyen çorbayı içer. - At at oluncaya kadar sahibi mat olur. - Aşk olmayınca, meşk olmaz. - Meramın elinden bir şey kurtulmaz. - Herkesin arşınına göre bez vermezler. - Çömlek tutan elim olsun, ocaklıkta yerim olsun. - At binenin, kılıç kuşananın. - Zemheri de sür de çalı ile sür. - Ekmeden biçilmez. - Bir bulutla kış gelmez. - Akarsu kendi çukurunu kendi kazır. - Keskin bıçak olmak için çok çekiç yemeli. - Bağ dua değil, çapa ister. - Cefayı çekmeyen sefasını süremez. - Ağustos'ta yatani, zemheride bügelek tutar. - Sarımsağını hesap eden paçayı yiyemez. - Ağlamakla yar ele girmez.

		- Yağına kıymayan çöreğini kuru yer.
14	Öğrenmeye karşı isteklilik	- Çobanın gönlü olursa tekeden yağ çıkarır. - Herkes sakız çiğner ama, çingene kızı tadını çıkarır. - Dervişe Bağdat'ta pilav var demişler, yalan değilse Irak değil demiş. - Âşığa Bağdat uzak gelmez. - Meramın elinden bir şey kurtulmaz.
15	Öğrenmeye karşı motivasyon eksikliği	- Gönülsüz yenen aş, ya karın ağrıtır, ya da baş! - Gönülsüz davara giden köpekten hayır gelmez. - Rüzgâr esmeyince yaprak kımıldamaz.
16	Öğrenmeye karşı serzeniş ve mazeret üretmekten vazgeçilmesi ve eyleme geçilmesi	- Derdinde olmayan deveyi göremez. - Ağlamakla yâr ele girmez. -- Olsa ile bulsayıtkmişler," hiç" olmuş. - Bal bal demekle ağız tatlanmaz. - Lafla peynir gemisi yürümez.
17	Öğrenme sürecindeki zorlukların üstesinden gelmek	- Dağ ne kadar yüce olsa yol üstünden aşar. - Altın ateşte, insan minnette belli olur.

4.5. Öğretmenin Nitelikleri

Öğretmen, eğitim sürecinin en önemli unsurlarından birisidir. Öğretmenin tutum ve davranışları, öğrencinin öğrenme sürecini içselleştirmesi ve anlamlandırmasında, derslere yönelik olumlu tutumunda, akademik ve sosyal başarısında oldukça önemlidir. Öğretmenin niteliklerini temsil eden atasözleri Tablo-6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Öğretmenin Niteliklerini Temsil Eden Atasözleri

S.N		Türk Atasözleri
1	Öğretmenin tutum ve davranışları	- At, adımına göre değil, adamına göre yürür.
2	Öğretmenin öğrencilerinin özyeterliliğine yönelik olumlu ve geliştirici beklentisi	- Bir şeyi kırk kere söylersen olur. - Şahin küçüktür ama koca turnayı havadan indirir. - Bir adama kırk gün ne dersin o olur (deli dersin deli, akıllı dersin akıllı olur).
3	Kendini geliştirebileceğine dair olumlu bir inanç geliştirmiş öğrenci	- Ummadığın taş baş yarar. - Yerde yatan yumurta, gökte uçan kuş olur. - Yerdğin oğlan (küçük) yer tutar. - Niyet hayır, akıbet hayır. - Kabak deyip geçme, cennet taamıdır. - Boyuna bakma eline bak, boy işlemez el işler. - İnsan göre göre, hayvan süre süre alışır.

4	Öğretmenin öğrencilerinin sahip oldukları yeteneklerin farkına varması	- Öd ağacından kaşık olur ancak tarhanada bulgur yenmez. - Ağır kazan geç kaynar. - Akıllıyı arkada tutma, akılsızı kılavuz etme. - Nefesine güvenen borazancı olur. - Her ağaçtan kaşık olmaz. - Ağaçtan maşa, abdalın paşa olmaz. - Hamala semeri yük değildir. - Altının kıymetini sarraf bilir. - Büyük ekmek büyük bezeden olur.
5	Öğrencinin de kendisine inanması	- Akıl kişiye sermayedir.
6	Öğrencilerin, yeteneklerine ve ilgilerine denk gelen etkinliklere yöneltilmesi	- Temel taşı temelde, köşe taşı köşede gerek. - Eğer tokuşçu isen boynuzlu ile tokuş, eğer mert isen akranın ile güreş. - Hacı hacı olmaz gitmekle Mekke'ye, dede dede olmaz gitmekle tekkeye. - Arpa ekip, buğday bekleme. - Darı unundan baklava, incir ağacından oklava olmaz. - Beyliği yakışmayana verirsen, her yol kavşağına sopalı bekçi dikersin. - Arpa eken darı biçmez. - Köpeğe gem vurma, kendini at sanır.
7	Öğrencilerin kendini sınırlandırmaması	- Adım Hıdır, elimden gelen budur.
8	Öğrenmenin bireye özgü bir süreç olması	- Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.
9	Öğretmenlerin öğrencileri gereksiz ve zihinsel kapasitelerini aşan öğrenme girişimlerinden uzak tutması	- Göğe direk, denize kapak olmaz.
10	Akranlarından geri kalmamak için zihinsel kapasitelerini aşan etkinliklere yönlendirilen öğrencilerin zarar görmesi	- Tavuk kaza bakarsa kıcı yırtılır. - Yük altında eşek anırmaz.
11	Sınıf içindeki öğrencilerin birbirlerinden farklı olması	- Bir ağaçta gül de biter, diken de. - Eğri ağaçsız orman olmaz. - Bir ahır da at da bulunur, eşekte. - Beş parmak (parmağın) bir (biri) olmaz.
12	Her öğrencinin kendisine özgü nitelikleri (biricikliği) olması	- İnsan çeşit çeşit, yer damar damar. - Herkes davul çalar ama çomağı makama uyduramaz.

		- Herkes kaşık yapar ama sapını ortaya getiremez. - Her ağaçtan kaşık olmaz. - Herkesin akli bir olsa, koyuna çoban bulunmaz.
13	Öğrencilerin birbiriyle kıyaslanmaması, rakip olarak gösterilmemesi	- İki testi tokuşturulunca, biri elbet kırılır.
14	Öğretmenin, öğrencisine geribildirimde bulunurken dikkatli olması	- Harman döven öküzün ağzı bağlanmaz. - Çivi çıkar ama izi kalır. - Kedinin kabahatini önüne koyarlar, öyle döverler. - Yanmış harmanın öşrü alınmaz. - Yılanın ısırıldığı kişi ipten korkar. - Harmanda dirgen yiyen sığa, yılına kadar acısını unutmaz. - Eşeğin kuyruğunu kalabalıkta kesme, kimi uzun der kimi kısa.
15	Öğretmenin, öğrencilerinin öğrenme çabalarına olumlu geribildirimde bulunma ve hoşgörülü olma gerekliliği	- Marifet iltifata tabidir. - Kalendere ‘kış geliyor’ demişler, ‘titremeye hazırım’ diye cevap vermiş. - Kelin yanında kabak anılmaz.
16	Öğrencilerin her an hata yapabilme ihtimali	- İnsan beşer, kuldur şaşar.
17	Yapılan hataların, bireylerin gelişimi için bir öğrenme fırsatı sunması	- Her düşünüş, bir öğreniş.

4.6. Beşinci Dönem: Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası (11-17 Yaş)

Çocukluktan yetişkinliğe doğru bir geçiş dönemi olan bu dönemde” ben kimim” sorusu ve bireyin kendine yönelik olarak geliştirdiği bir “benlik tasarımı” ön plana çıkmaktadır. Bu dönemde anne–baba etkisi azalmış, akran gruplarından etkilenme oldukça yoğunlaşmıştır. Bu dönemdeki bireylerin birbirleriyle yaşadıkları iletişim ve etkileşimlere odaklı bazı yeni tutum ve davranışlar oluşmakta, bu davranışlardan kimileri olumlu, kimileri de olumsuz yönde genci etkileyebilmektedir. (Erikson, 1980). Beşinci dönemi temsil eden atasözleri Tablo-7’de yer almaktadır.

Tablo 7. Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası (11-17 Yaş) Dönemini Temsil Eden Atasözleri

S.N	Dönemde öne çıkan özellikler	Türk Atasözleri
1	Çocukluktan yetişkinliğe doğru bir geçiş dönemi	- İliya ılıya yaz, soğuya soğuya kış gelir.
2	Kendi kararlarının ardında durma çabası	- Dediğim dedik, çaldığım düdük
3	Anne–baba etkisinin azalması	- Baban bana öğüt verirken, ben inek gözünde kırk sinek saydım. - Eğri düzü beğenmez, bu da bizi beğenmez. - Besledik büyüttük danayı, şimdi tanımaz oldu anayı.

		- Etle tırnak arasına girilmez.
4	Akran gruplarından etkilenmenin yoğunlaşması	- Havada akrarıyla uçmayan kuşun sesi havadan değil, tavadan gelir. - Arkadaşımı söyle, kim olduğunu söyleyeyim. - Akran ile gezmeyenin altın adı pul olur. - Benzeye benzeye yaz, benzeye benzeye kış olur. - Bebeler birbirinden huy kapar, ayrırlarına su katar. - Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan. - Çocuk, çocuğa bakarak ağlar. - Bizim dana eve gelecek ya, elin çocukları bırakmıyor. - At görür aksar, su görür susar. - El kadar postu var, dünya kadar dostu var.
5	İletişim ve etkileşimlere odaklı yeni tutum ve davranışların oluşması	- Üzüm üzüme baka baka kararır.
6	Davranışlardan kimisinin olumlu, kimisinin de olumsuz yönde etkilemesi	- İsin yanına varan is, misin yanına varan mis kokar.
7	Gençlerin sadece olumsuz tutum ve davranış geliştirmemesi	- Kömürcü dostu olanın eline kara bulaşır. - Körle yatan şaşı kalkar. - Topalla gezen, aksamak öğrenir. - Karga kekligi taklit edeyim derken kendi yürüyüşünü şaşırmış.
8	Akran etkileşiminin sonucunda oluşan yaptırımdan zarar görmesi	- Kurunun yanında yaş da yanar. - Buğdayın yanında acı ot da sulanır. - Baskısız tahtayı yel alır, yel almazsa sel alır. - Gem almayan atın ölümü yakındır. - Baskısız yongayı yel alır, sahihsiz tarlayı sel alır.
9	Genç bu dönemde çok sağlıklı seçimler yapamayabilir	- Ergen gözüyle kız alma, gece gözüyle bez alma. - Aceleci sinek süte düşer. - Çabuk parlayan, çabuk söner. - Hamama gider kurnaya, düğüne gider zurnaya âşık olur. - Ne yaparsan yap Yengeçtir, doğru yürüyemez.
10	Kimlik kazanma dönemindeki gencin davranışlarını sorgulaması ve davranışlarının sorumluluğunu alabilmesi	- Her koyun kendi bacağından asılır. - Kendi düşen ağlamaz. - Cömert derler maldan ederler, yiğit derler candan ederler. - Hamı tatlı, yetişkini acı.

		- Kimse kendi ayıbını görmez .
11	Bireyin kim olduğunu anlamak ve bunu kabul etmek konusunda gerçekçi görüşlere sahip olması, kendi hakkında olumlu duygular geliştirebilmesi	- Bana benden olur her ne olursa, başım rahat eder dilim durursa. - Yılan ne kadar eğri gitse de deliğine doğru girer. - Yağmur yağsa kış değil mi? Kişi kendini bilse hoş değil mi? - İnsan beşer, kuldur şaşar. - Su bulanmayınca durulmaz. - Zararın neresinden dönülse kardır. - Kişi ne yaparsa kendine yapar. - Sözü söyle alana, kulağında kalana. - Ayağı yürüten baştır. - Başa gelmeyince bilinmez. - Hatasız kul olmaz.
12	Gencin yaptığı davranışlarının “değerli” olduğuna inanması	- Yol bilen, kervana katılmaz. - İnsan kendini beğenmese çatlar, ölür. - Her gönülde bir aslan yatar. - Bir söz yola getirir, bir söz yoldan çıkarır.
13	Gencin birçok şeyi denemeyanılma yoluyla öğrenmesi	- Çocuk düşe kalka büyür. - Bin nasihatten bir musibet yeğdir. - Her deliğe elini sokma ya yılan sokar ya çıyan. - Dibi görünmeyen tasta su içme. - Başa gelmeyince bilinmez. - Aklına geleni işleme, her ağacı taşlama.
14	İlk denemelerin gözden çıkarılabilecek malzemeler üzerinde yapılması	- Acemi nalbant gâvur eşeğinde öğrenir.
15	Kendi ilgi ve yetenekleriyle uyumlu bir kimlik duygusu geliştirebilmiş bireyin, kendine ait bir değerler sistemi oluşturarak kişisel ve mesleki planları hazırlaması	- Düşüne düşünme görmeli işi, sonra pişman olmamalı kişi. - Hangi gün vardır, akşam olmadık.

4.7. Altıncı Dönem: Yakınlığa Karşı Yalnızlık Dönemi (17-30 Yaş)

Genç yetişkinlik olarak da bilinen bu dönemde, ergenlikte kimlik edinen birey, hızlıca sosyalleşmekte, ne istediğini bilerek daha geniş ve toplumsal ilişkiler, yeni arkadaşlıklar, dostluklar ve karşı cinsle güçlü ilişkiler kurabilmektedir. Bu dönemde, evlilik ve iş hayatı, önem kazanmıştır ve kişiler birbirleriyle güvenli bir şekilde sevgi alışverişinde bulunabilmektedir.

Tablo 8. Yakınlığa Karşı Yalnızlık Dönemini (17-30 Yaş) Temsil Eden Atasözleri

S.N	Dönemde öne çıkan özellikler	Türk Atasözleri
1	Bireyin hızlıca sosyalleşmesi, ne istediğini bilerek daha geniş ve toplumsal ilişkiler, yeni arkadaşlıklar, dostluklar ve karşı cinsle güçlü ilişkiler kurabilmesi	- Bir söz ara bozar, bir söz ara düzer. - Bıçağı kestiren kendi suyu, insanı sevdiren kendi huyu. - Ağaç ucuna yel değer, güzel kişiye söz değer. - Yiğit harpte, dost dertte, olgun adam hiddette belli olur. - Ağaç, dal budak salarak güzelleşir. - Ağaç yaprağıyla gürler. - Yananın olsun da yanmazsa yanmasın. - Yakın dost uzak hısımdan yeğdir. - Sorma kişinin aslını sohbetinden bellidir. - İnsan insana lazım olur. - Bin altının olmaktansa bir dostun olsun. - Gönül gönüle karşıdır, sevgi iki başlıdır. - Can canın yoldaşdır. - Dostun attığı taş, baş yormaz. - Atın varken yol tanı, ağın varken el tanı. - Bin kişi değmez bir kişi, bir kişi değer bin kişi.
2	Evlilik ve iş hayatının önem kazanması, kişilerin birbirleriyle güvenli bir şekilde sevgi alışverişinde bulunabilmesi	- Baş başa vermeyince taş yerinden kalkmaz. - Aslan postunda gönül dostunda güzeldir. - Harman yel ile, düğün el ile. - El elile, değirmen yel ile. - Hayvan koklaşa koklaşa, insan söyleşe söyleşe. - Ağaç yaprağıyla, insan dostuyla güzeldir. - Ne dilersen eşine, o gelir başına. - Ağaç düşse de yakınına yaslanır. - Bin altının olmaktansa bir dostun olsun. - Can canın yoldaşdır. - Gönülden gönüle yol vardır.
3	Yakınlık kurmayı başaramayanların, duygusal soyutlanma ile karşılaşması, kendini terk edilmiş hissetmesi, başkaları ile dostluk kurma konusunda zorluk çekmeleri	- Ekmeğini yalnız yiyen, sofrasını yalnız kaldırır. - Sarımsak içli dışlı, soğan yalnız başlı. - Yalnız kaz ötmez. - Yalnız öküz, çifte (boyunduruğa) koşulmaz. - Yalnız kalanı kurt yer. - Yalnızlık Allah'a mahsustur. - Yalnız taş duvar olmaz. - Tek kanatlı kuş uçmaz.

		- Sahipsiz kapı, anahtarsız açılır.
4	Yalnızlığın beraberinde toplumdaki soyutlanmayı ve kendini terk edilmiş hissetmeyi beraberinde getirebilmesi	- Adam adama gerek olmasa, her biri dağ başında olurdu.
5	Bireyin bu aşamadaki bunalımını aşabilmesi için, etrafındaki herkesin sorumluluk üstlenmesinin gerekliliği	- Bir el bir eli yıkar, iki el bir yüzü yıkar. - Mermer iyi taştan, iyilik iki baştan. - Nerede birlik, orada dirlik. - Taş taşta yaslanır. - Dost kara günde belli olur. - Bir selam bin hatır yapar. - Adam adama yük değil, can gövdeye mülk değil. - Bir elin nesi var, iki elin sesi var. - Dost dostun eyerlenmiş atıdır.

4.8. Yedinci Dönem: Üretkenliğe Karşı Duraklama Dönemi (30-60 Yaş)

Bu aşamada birey, önceki yaşantılarının sağlıklı bir şekilde gerçekleşmiş olması ya da olmaması durumuna bağlı olarak üretken, verimli ve yaratıcı olmanın hazzını yaşayabilir. Bireyin kendinden sonraki nesil için verimlilik artırıcı hedefler geliştirmeye verdiği önem atasözlerinde de vurgulanmaktadır. Yedinci dönem temsil eden atasözleri Tablo-9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Üretkenliğe Karşı Duraklama Dönemi (30-60 Yaş) Temsil Eden Atasözleri

S.N	Dönemde ortaya çıkan özellikler	Türk Atasözleri
1	Bireyin, önceki yaşantılarının sağlıklı bir şekilde gerçekleşmiş olması ya da olmaması durumuna bağlı olarak üretken, verimli ve yaratıcı olmanın hazzını yaşaması	- Akan su yosun tutmaz. - İşleyen demir ışıldar. - Çalışan demir pas tutmaz. - Emek olmayınca yemek olmaz. - Sen işlersen mal işler, insan öyle genişler. - Hareket olmadıkça bereket olmaz. - Ekmeden biçilmez. - Toprağı işleyen ekmeği dişler. - Zahmetsiz rahmet olmaz. - Arayan bulur, inleyen ölür. - Nerede hareket, orada bereket. - Çalışanı mal basar, tembeli uyku basar. - Yazın gölge hoş, kışın çuval boş. - Laf ile pilav pişirse, deniz kadar yağ benden. - Çalışan el, tok karın üzerindedir. - İşlek kuyunun suyu tatlı olur.

		- Her çok azdan olur. - Ağacın meyvesi olunca başını aşağı salar. - Başaran bal yer, başaramayan yal yer. - Çubuk iken çitlamayan, hezen iken kütlemez. - Yok büyümez, arık büyür. - İşine hor bakan, boynuna torba takar. - Uçan kuş aç kalmaz. - Zahirinin ambarı sabanın ucundadır. - Yavaş gitmekten korkma, öyle durmaktan kork. - Boş çuval ayakta durmaz. - Akarsu çukurunu kendi kazar. - Yazın başı pişenin, kışın aşı pişer. - Gençlikte taş taş, kocalıkta ye aşı.
2	Bireyin kendinden sonraki nesil için verimlilik artırıcı hedefler geliştirmeye verdiği önem	- Varsa hünerin, var her yerde yerin. - At ölür meydan kalır, yiğit ölür şan kalır. - Ustanın çekici bin altın. - Bir mih bir nal kurtarır, bir nal bir at. - Sen işlersen mal işler, insan öyle genişler. - Su akarken testiği doldurmalı. - Bileğin getirdiğini dilek getirmez. - Er odur ki dünyaya koyar bir eser, esersiz kişinin yerinde yeller eser. - Yapı taşı yerde kalmaz. - Bir kılın bir örmeye faydası var. - Bir insan köprü kurar, bin insan geçer.

4.9. Sekizinci Dönem: Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk Dönemi

Bu dönemde geçmiş yaşantı üzerinde düşünülmesi ve bundan olumlu bir sonuç çıkartılması (memnun olunması) bütünlük duygusuna neden olmaktadır. Bireyin bu dönemdeki mutluluğu ve başarısı; bu döneme kadar geçirmiş olduğu yaşantısındaki mutluluk ve başarısına, bu dönemdeki yaş ve yaşa bağlı, fiziksel, ruhsal ve çevresel değişiklikleri kabulüne bağlıdır.

Tablo 10. Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk Dönemini Temsil Eden Atasözleri

S.N	Dönemde öne çıkan özellikler	Türk Atasözleri
1	Bireyin bu dönemdeki mutluluğu ve başarısının bu döneme kadar geçirmiş olduğu yaşantısındaki mutluluk ve başarısına, bu dönemdeki yaş ve yaşa bağlı, fiziksel, ruhsal ve çevresel	- Ağaran baş, ağlayan göz gizlenmez. - Altmış, yetmiş, akli başından gitmiş. - Dünya ölümlü, gün akşamlı. - Az yaşa, uz yaşa! Akıbet gelir başa.

	değişiklikleri kabulüne bağlı olması	- Dünya bir değirmendir döner, insanoğlu bir fenerdir bir gün söner. - Gitti gelmez gençlik, geldi gitmez ihtiyarlık. - Vücut kocar, gönül kocamaz. - Atılan ok geri gelmez.
2	Bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal sınırlılıklara rağmen kendilerini mutlu ve huzurlu hissetmeleri, Bu doyumun ne kadar fazlaysa, benlik bütünlüğünün sağlanmasının da o denli yüksek olması	- Hayvan ölür semeri kalır, insan ölür eseri kalır. - Anadan doğmak ölmek içindir. - Gençlikten kocalığa sağlık saklamalı. - Kazanına ne koyarsan çömleğine o çıkar.
3	Üretken bir yaşam doyumundan yoksun kalan bireylerin bu dönemde huysuz, uyumsuz bir tablo çizmesi, ömrünü boşa geçirdiğine inanırsa, yoğun bir umutsuzluk duygusu ve ölüm korkusunun yaşanması	- Geçmişe mazi, yenmişe kuzu derler. - Gençliğin kıymeti ihtiyarlıkta bilinir. - Yaşa yaşa, gör temaşa. - Aslan kocayınca, fare deliğini gözetir. - Eğer ile meğeri evlendirmişler, keşke diye çocukları olmuş. - Her ziyan bir öğüttür. - Ziyan olan koyunun, kuyruğu yağlı olur. - Buldum bilemedim, bildim bulamadım. - Eleğim elenmiş, kepeğim savrulmuş. - Son pişmanlık fayda etmez. - Sac kıvamını buldu hamur tükendi, yaş kıvamını buldu ömür tükendi.

5. Sonuç

Erik H. Erikson tarafından geliştirilen “Psikososyal Gelişim Kuramı”nda yer alan gelişim dönemlerine has özellikler ve gelişimde ailenin, öğretmenlerin, çevrenin tutum ve davranışlarının bireyin kişilik gelişimindeki etkisi gibi önemli faktörlerin, Türk atasözlerinde de vurgulanan önemli unsurlar olması dikkati çekmektedir.

Yapılan bu çalışmada, Erikson’un “Psikososyal Dönemleri” hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca psikososyal gelişim dönemlerinde öne çıkan özellikler, Türk atasözleri bağlamında incelenmiş ve Türk atasözlerinin, her bir psikososyal gelişim dönemindeki öne çıkan özellikleri destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

Tablo-1’de de gösterildiği gibi sekiz dönem halinde incelenen 389 Türk atasözünde en fazla yoğunlaşmanın 131 atasözüyle, dördüncü dönemde Başarıya Karşı Yetersizlik Duygusu Dönemi olduğu görülmüştür.

İncelenen Türk atasözlerinde bebeklik, çocukluk, ergenlik döneminde öne çıkan özellikler ve bireyin kişilik gelişiminde önemli olan faktörlerde vurgulanmaktadır. Bu çalışmanın sonuçları, ailenin çocuk yetiştirmedeki önemini (çocuğun yetiştirilme tarzı, çocuğa yönelik destekleyici tutum) ve öğretmenlerin, öğrencilerin akademik, bireysel ve sosyal gelişimindeki önemini (öğrenen ile ilgili faktörler, kullanılacak yöntemler, motivasyon, güdülenme vb.) ortaya koymuştur. Türk atasözlerinin,

Erikson'un psikososyal gelişim dönemlerinde öne çıkan özellikler ve bu özelliklerin bireyin kişilik gelişimindeki önemiyle oldukça tutarlı bir yapıda olduğu dikkati çekmektedir.

Atasözleri, olgu ve olayların kültürel açıdan daha iyi anlaşılmasında da önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Atasözleri ve deyimlerin, bireyin davranış ve düşünce biçimlerine yön verebilme, birey üzerinde terapötik etki oluşturabilme özelliği dikkate alındığında, psikoterapi çalışmalarında uzmanlara önemli bir kaynak oluşturabileceğini söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Aksoy, Ö. A. (1998). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitapevi
- Aşılıoğlu, B., ve Üner, B. T. (2020). Türk ve İngiliz Atasözlerinde Eğitsel Değerler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 53(2), 723-750.
- Bekiroğlu, O. (2014). Türkçe Atasözlerinde İletişim Olgusunun İzleri ve Sosyo-Kültürel Çıkarımları. *Milli Folklor*, 26(103), 80-97.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Çetin, M. (2020). Atasözlerimiz ve Deyimlerimizde Girişimcilik, *Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 4 (7), 13-24.
- Dereboy, İ.F. (1993). *Kimlik bocalaması, Anlamak, Tanımak, Ele Almak*. Malatya: Özmert Ofset.
- Erikson, H. E. (1963). *Childhood and society*. New York: Norton & Company Inc.
- Erikson E. H. (1964). *Insight and responsibility*. New York: W.W. Norton.
- Erikson E.H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: W.W. Norton.
- Erikson, E.H. (1980). *Identity and life cycle*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Erikson, Erik H. (1984). *İnsanın Sekiz Çağı*. (Çev: T. Bedirhan Üstün, Vedat Şar). Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Gülpınar, A. (2016). *Türkçe Atasözleri ve Deyimlerin İnsan Hakları Bakımından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnsan Hakları Anabilim Dalı.
- Gürel, D., Çetin, T. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Somut Olmayan Kültürel Mirasa Yönelik Tutum ve Farkındalıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 55(4), 2190-2205.
- Gürses, İ. ve Kılavuz, M. A. (2011). Erikson'un Psiko-Sosyal Gelişim Dönemleri Teorisi Açısından Kuşaklararası Din Eğitimi ve İletişiminin Önemi, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2).
- Hamşuoğlu, Ş. (2020). *Çocuk Temalı Türk Atasözleri ve Deyimleri*, Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı.
- Kızıldağ, H. (2020). Atasözlerinin Salgın Hastalık ve Etkilerinden Koruma İşlevi: Covid-19 Salgını ve Türk Atasözleri, *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 13(31), 1025-1039.
- Küçük, O. (2015). Halk Kültüründe Girişimcilik: Atasözleri Üzerinde Bir Araştırma, *The International New Issues in Social Sciences*, 1 (1), 7-20.
- Özkan Kunduracı, H ve Avcı, N. (2020). Türk Atasözlerinde Çocukluk: Gösterge Bilimsel Bir Bakış. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9 (1), 26-47.
- Özgüngör, S. & Acun N.A. (2011). Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri Ölçeklerinin Türk Kültürüne Uygunluğunun Karşılaştırılması Olarak İncelenmesi: Ön Bulgular. *Türk Psikoloji Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 114-126.
- Saban, A. (2014). Türk atasözlerinin Bakış Açısıyla Eğitim, *Millî Eğitim*, 43 (203), 37-54.

- Santrock, J.W. (2015). *Yaşam Boyu Gelişim*, Ankara: Nobel akademik yayıncılık.
- Tanrıkulu, T. (2011). Türk Atasözlerinde Gerçeklik Terapisi. *Milli Folklor*, 23(90),86-92.
- Türk Dil Kurumu: Türk Dil Kurumu Sözlükleri: Çevrimiçi Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, <https://www.tdk.gov.tr/>
- Uslu, R. (2015). Psikoterapide Atasözleri ve Deyimlerin Kullanımı. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep: Hasan Kalyoncu Üniversitesi.
- Yeşilyaprak, B. (2020). *Eğitim psikolojisi: Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Pegem Akademi.

Research Article

Türk Atasözlerinde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri

Erikson's Psychosocial Stages of Development in Turkish Proverbs

Esin ÖZER

Dr.Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı

eozer@adu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-1896-7362>

Extensive Summary

Psychosocial Development Theory, developed by Erik H. Erikson (1902-1994), has attracted the attention of researchers for many years, emphasizes the development of the individual, as the joint product of the interaction of psychological, social and cultural factors. It is the first theory that emphasizes Lifelong Development. In the Psychosocial Development Theory, which is based on the principle of gradual formation (epigenetics), developmental periods consist of certain features, each period has its own duration and all stages combine to form the whole. In Erikson's Psychosocial Development Theory, it is accepted that personality development is shaped as a result of the relations established with the social environment together with genetics and that the personality development of the individual continues throughout the whole life in different psycho-social stages. According to Erikson, people go through eight developmental stages throughout their life, and each developmental stage includes its own unique developmental goals. In each stage, a positive and a negative emotion emerge. The conflict between two opposing emotions creates the dominant characteristic of that stage, and towards the end of the stage, it becomes clear which emotion will prevail. Erikson's psychosocial stages as follows: Stage 1: Trust vs. Mistrust, Stage 2: Autonomy vs. Shame, Stage 3: Initiative vs. Guilt, Stage 4: Industry vs. Inferiority, Stage 5: Identity vs. Confusion, Stage 6: Intimacy vs. Isolation, Stage 7: Generativity vs. Stagnation, and Stage 8: Integrity vs. Dispair. Proverbs from the past, which give short and concise advice, based on long experiences and observations, it has a very important role in explaining a culture's way of thinking and attitudes, perceptions and behaviors towards events. Among the proverbs, which are defined as important elements that makeup the vocabulary of Turkish (Türk Dil Kurumu, 2021), there are many subjects such as acting with will power, effective learning strategies, the important role of parents in raising children, effective communication, and the importance of productivity. In this study, a short explanation was given about Erikson's Psychosocial Development Theory and Psychosocial Development stages and it was aimed to contribute to the literature by examining the prominent features in psychosocial development periods in the context of Turkish proverbs. In the first stage of this study, which was based on content analysis, the proverbs in the database of the Turkish Language Association Proverbs and Idioms Dictionary were associated with Erikson's psychosocial stages. Some proverbs are included in the dictionary with their literal meanings and some with their figurative meanings. In the following stage, proverbs related to the characteristics of psychosocial periods were classified and interpreted according to their parallelism with the eight developmental periods and the prominent features in these periods. It is seen that important factors such as the characteristics of the developmental periods in the Psychosocial Development Theory and the effects of the attitudes and behaviors of the family, teachers and environment in development on the personality development of the individual are important factors emphasized in Turkish proverbs. It has been seen that the Turkish proverbs examined within the scope of the study support Erikson's

Psychosocial Development Periods, the features specific to that stage. In this context, it is noteworthy that the Psychosocial Development Model is compatible with the cultural characteristics of the Turkish society in many ways. In the study, it was observed that the highest concentration of 389 Turkish proverbs, which were examined in eight periods, was in the fourth period (Industry vs Infriority stage) with 131 proverbs. This is followed by the period of identity versus confusion (5th Period) with 61 proverbs. It is noteworthy that Turkish proverbs are quite consistent with the prominent features in Erikson's psychosocial development periods and the importance of these features in the personality development of the individual. In the proverbs, the prominent features in infancy, childhood and adolescence and the factors that are important in the personality development of the individual are emphasized. The results of this study revealed the importance of the family in raising children (raising the child, supportive attitude towards the child) and the importance of teachers in the academic, individual and social development of students. Proverbs also offer an important perspective in better understanding of facts and events from a cultural perspective. It is possible to say that proverbs and idioms can be an important resource for experts in psychotherapy studies, considering their ability to direct the individual's behavior and thought styles and to create a therapeutic effect on the individual.